

даються в руслі управління трудовим потенціалом та передбачають ігнорування критеріїв загальнолюдського розвитку. З цієї точки зору, зростання безробіття в першу чергу сприймається через призму втрати досвіду та кваліфікації під час вимушеної незайнятості. Очевидною причиною безробіття традиційно виступає структурна перебудова та структурні зміни економіки, що її супроводжують. Неспроможність працівників знайти місця прикладання праці свідчить про низьку конкурентоспроможність та неспроможність перетворити наявний людський потенціал у людський капітал. Відповідно наявний людський потенціал неадекватний наявним потребам тому може сприйматись людським капіталом лише умовно.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. На основі приведених понять для визначення людського потенціалу необхідно зробити ряд висновків. По-перше, людський потенціал є синтетичною категорією що відображає кількісно-якісний перелік ознак спроможності виконувати особою певний перелік робіт на рівні суб'єктів господарювання та виконання функцій на загальноекономічному рівні. По-друге, система кількісних характеристик визначається якісним наповненням формування, підготовки та відтворення людського потенціалу на основі ефективної системи освіти, медицини, соціального забезпечення. По-третє, ключовий вплив на формування людського потенціалу на етапі трансформації економічної системи здійснює вимушене безробіття, що визначається структурною перебудовою економіки та призводить до зниження людського потенціалу у формі зниження кваліфікаційного рівня та досвіду працівника.

Перспективи подальшого дослідження слід намітити у напрямку визначення механізму формування людського потенціалу в період трансформації економіки та дії системних кризових чинників.

Література

1. Непокупна Т.А. До питання про засади формування людського потенціалу / Т.А. Непокупна, Т.В. Бровко // Матер. наук. конф. "Становлення сучасної науки – 2007". – Економічні науки. (Електрон. ресурс) / Режим доступу: URL.: http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Economics/22558.doc.htm
2. Данилишин Б.М. Формування нової парадигми підготовки кадрів у контексті інтеграції України в світову економічну систему / Б.М. Данилишин, В.І. Куценко // Україна: аспекти праці, 2004. – № 4. – С. 14–18.
3. Баланда А. Соціально-економічні ризики та наслідки безробіття в Україні // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 75–78.
4. Богиня Д.П. Науково-практичні засади конкурентоспроможності людського потенціалу України: стан та шляхи формування в контексті інтеграційних процесів // Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки. – 2007. – № 5. Т. 1. – С. 7–13.
5. Мандибура В. Теоретичні аспекти дослідження проблеми маргіналізації населення // Україна: аспекти праці. – 1999 – № 3. – С. 33–37.
6. Семів Л.К. Регіональна політика: людський вимір: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 392 с.
7. Злупко С.М. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні / С.М. Злупко, Й.І. Радецький. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 192 с.

УДК 378:33(477)

Р.Л. ЛУПАК

Львівська комерційна академія

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Обґрунтовано систему комплексної оцінки поточних знань студентів вищих навчальних закладів, інструментів їх відтворення відносно удосконалення реалізації стратегії налагодження співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

The system of complex estimation of current knowledge of students of higher educational establishments, instruments of their recreation, in relation to the improvement of realization of strategy of collaboration adjusting.

Перетворення базових основ формування освітніх підвалин адміністративного регулювання економічних процесів на кількісне підвищення навчальних закладів, їх невідповідність профілю надання освітньої послуги не можна вважати орієнтованим параметром розвитку інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності вищої освіти України. Пропозиція європейської спільноти (декларативні інструменти Болонського процесу) приєднання України до спільного вирішення проблем підвищення рівня освітнього розвитку держави є послідовним кроком утвердження громадянського демократичного суспільства, ринкової економіки, створення самодостатнього економічного і соціального зростання та стабілізації і процвітання держави в цілому. Таким чином, актуальним є визначення системи економічних рішень відтворення вищої освіти України в контексті Болонського процесу відносно ознак цільової орієнтації забезпечення конкурентоспроможності держави. Важливим є відповідність вищої освіти України параметрам (економічним ознакам) встановлення Болонського процесу, що відображає готовність України до здійснення послідовного та виваженого реформування економічної і соціальної сфер.

Дослідження проблеми становлення, формування та розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу знайшли відображення в працях науковців як Аксьонової О.В., Бабин І.І., Болубаш Я.Я., Грубіяно В.В., Журавського В.С., Згуровського М.З., Каленюк І.С., Качмарика Я.Д., Кременя В.Г., Степко М.Ф., Товажнянського Л.Л., Шинкарука В.Д.

Метою статті є наукове обґрунтування системних рішень забезпечення економічного відтворення вищої освіти України в умовах впливу соціально-економічної трансформації Болонського процесу. Для досягнення поставленої мети необхідним є обґрунтування системи комплексної оцінки поточних знань студентів вищих навчальних закладів, інструментів їх відтворення відносно удосконалення реалізації стратегії налагодження співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Вища освіта є неодмінною ланкою інтеграційних процесів в державі щодо економічного зростання, підвищення рівня життя народу. Здатність освіти до постійного удосконалення, забезпечення суспільного прогресу проведення внутрішніх економічних і політичних реформ можлива за рахунок пропозиції поетапного формування та реалізації європейської інтеграції. В умовах впливу трансформаційних змін впровадження Болонської декларації, європейська інтеграція є інноваційною моделлю структурної перебудови суспільства (соціально-економічної системи держави), системним інструментом реалізації європейських цінностей.

Розвиток економічної системи України в значній мірі визначає потребу забезпечення загальнолюдського та конституційного права громадян на отримання професійної освіти. Зростає залежність кількості та якості знань випускників навчального закладу (абстрактний результат праці) і розміру матеріального стимулювання участі у суспільно корисній праці (конкретний результат праці). Оскільки праця студента в навчальному процесі носить абстрактний характер, кількісний її вимір ускладнений та відображається комплексною екзаменаційною оцінкою. Більш узагальнюючим результатом є витрати часу на виконання як аудиторної, так і самостійної роботи (натуральний показник). Вартісним виразом праці у навчальному закладі є сума витрат на організацію навчального процесу (в умовах реформування освіти відшкодовуються, як правило, безпосередньо студентом шляхом оплати за навчання).

Реформування системи освіти змінює підходи до оцінки результатів праці в розрізі означених показників. Праця студента підпорядкована певній стратегічній меті та тактичному завданню. Стратегія навчального процесу відображає формування нових якостей мислення, скерованих на самостійне засвоєння навчальної інформації, використання науково-технічного прогресу та комп'ютерних технологій. Тактичні завдання навчального процесу скеровують на вибір і самостійне використання оптимальних та ефективних форм засвоєння знань, зокрема шляхом роботи з комп'ютерними навчальними програмами [2, с. 84–85]. На нашу думку, входження вищої освіти України до Європейського освітнього простору слід розглядати як результат консолідації зусиль законодавчих і виконавчих органів влади щодо визначення параметрів (економічних ознак) взаємозв'язку (взаємоузгодженості) національної вищої освіти з розробленими стандартами ЄС (рис. 1).

Рис. 1. Економічні заходи забезпечення відтворення вищої освіти України в контексті Болонського процесу

Основою інтеграції Болонського процесу, розвитку демократизації та суспільного контролю системи вищої освіти є здатність навчальних закладів України до формування спільного освітнього і наукового простору (розробка єдиних критеріїв і стандартів якості освіти). Насамперед, необхідно здійснити скорочення переліку напрямків і спеціальностей – отримана професійна здатність студента до виконання завдань відповідає б вимогам сучасного ринку праці. Для цього, у навчальному процесі заміна існуючої поетапності набуття навичок (студент здобуває чотири освітньо-кваліфікаційні рівні) здійснюється у формі впровадження двоступеневої освіти. Можливість студента до вільного вибору напрямку професійної підготовки дозволяє навчальному закладу адаптуватись до вимог сучасного ринку праці та запропонувати послугу (вміння студента використовувати набуті знання) яка відповідає забезпеченню робочого місця майбутнього випускника. На нашу думку, зростання працевлаштування сьогоденних випускників як можливість практичного відтворення його навчальної підготовки можна вважати конкурентною перевагою освітнього закладу щодо мобілізації наукових (професорсько-викладацького складу) та технологічних (матеріального-технічної бази) ресурсів у сфері соціально-економічного реформування освіти України. Разом з тим, необхідна єдина концептуальна програма практицизму та професіоналізму, що забезпечить конкурентну перевагу не одного чи кількох навчальних закладів, а вищої освіти України в цілому.

Відзначимо, визначені економічні заходи забезпечення відтворення вищої освіти України в умовах декларування Болонського процесу відповідають необхідному короткостроковому рішення, що уможливує подальше налагодження моделі інституційних перетворень освітнього простору.

Для практичної реалізації розроблених програм розвитку освіти України в контексті Болонського процесу необхідним є визначення цільового результату як об'єктивного відображення змісту європейської інтеграційної моделі. Формою цільового забезпечення реформування вищої освіти є розробка стратегічної мети із визначенням реалізаційних кроків (поставлених завдань). Однак, системність виконання стратегічних завдань неможлива без врахування економічних обмежень адаптації вищої освіти України як бар'єрів широкого застосування стратегічного планування та забезпечення необхідного рівня їхнього виконання.

На рис. 2 відображено систему перетворень цільового забезпечення відтворення вищої освіти України, що характеризує взаємообумовленість економічних обмежень і стратегічної мети побудови освітньої кооперації. Враховуючи, що Болонський процес є моделлю радикальної зміни освіти України, економічні обмеження можна вважати стратегічними цілями із визначенням основної мети їх подолання.

Рис. 2. Цільові орієнтири забезпечення розвитку вищої освіти України

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки дедалі вагомішого значення набуває процес національного усвідомлення пріоритетності освіти (науки) з метою забезпечення швидкої адаптації держави до впливу ринкового середовища. На нашу думку, вищу освіту необхідно розглядати як ідею, що спонукає націю втілювати свої переконання в організованій діяльності, прагнення набути самовираження та забезпечити зміцнення держави (громади, сім'ї) в цілому. Для України механізм забезпечення конкурентоспроможності освіти і науки є інструментом створення державності, що проходить непрості шляхи: від фанатичного усвідомлення місії відродження українського духу до вироблення конструктивної системи побудови "міцної держави". Стратегічною метою реформування освіти і науки України, поряд із утвердженням загальнонаціонального розуміння важли-

вості освітнього (наукового) розвитку держави, є забезпечення реалізації науково-технологічних змін, що відповідає вимогам споживчого попиту. Науково-технологічні зміни передбачають створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки з метою інституційного забезпечення Болонського процесу в Україні, підвищення якості освіти, мобільності її учасників та зміцнення позицій навчальних закладів на європейському і світовому ринку освітніх послуг.

Реалізації стратегічних завдань (подолання економічних обмежень) передбачає забезпечення і розширене відтворення ресурсних можливостей (основні цілі) та розробку управлінських рішень поступового наближення до готовності радикальних дій (допоміжні цілі). Як правило, економічні та соціальні цілі розвитку вищої освіти України є взаємозалежними та забезпечують в стратегічному періоді збалансування попиту (соціальний аспект стратегії) і пропозиції (економічний аспект стратегії). Важливою є послідовність виконання визначеної мети (цільового орієнтира – головної цілі), що характеризує систему відповідних для окремих стратегічних періодів завдань забезпечення конкурентоспроможності вищої освіти і науки.

Системність взаємозв'язків визначених завдань і відповідної мети є засобом забезпечення конкурентоспроможності окремих суб'єктів господарювання (навчальних закладів) і розвитку освітньої кооперації. При цьому, узагальнюючими критеріями конкурентоспроможності вищої освіти України, що відображають взаємозв'язок системи конкурентоспроможності, є зростання сегменту охоплення ринку (працевлаштування випускників) та фінансової стійкості навчального закладу (впровадження наукових розробок). Система освітньо-наукових взаємозв'язків і взаємодії навчальних закладів забезпечує стійкість розвитку та ефективність реформування як економіки в цілому, так і ринку освітніх послуг зокрема.

Концептуальним рішенням у вирішенні напрямку реформування освіти є вироблення “єдиних правил гри” (однакових для усіх гравців на ринку) які будуть законодавчо незмінними, координаційно врегульованими, обов'язкового виконуваними. На першому етапі впровадження євроінтеграційних стандартів у поле освітнього розвитку держави, на нашу думку, не стільки важливо кількість нормативно-правових актів чи їх підтвердження достовірності правової дієздатності, а розуміння українського суспільства до готовності кардинальної зміни свого майбутнього. Саме майбутнього, адже освіта є підтвердження здатності суспільства (громади) усвідомити соціально-економічні намагання держави реформувати існуючу господарську систему, в тому числі освітню. Водночас, еволюційні зміни не дозволяють підтверджувати ефективність деклараційних рішення використання європейської моделі економічного і соціального перетворення, а процес пришвидшеного реформування (революційні зміни) свідчить про неготовність суспільства до внутрішньої трансформалізації та непрофесійність команд забезпечення виконання поставлених завдань.

Таким чином, систему вищої освіти України у ході Болонського процесу слід розглядати як гнучкий і суспільного контрольований механізм відтворення економічного підґрунтя остаточного впровадження принципів ринкової економіки (виконання податкових зобов'язань перед державою). Ринкові принципи побудови конкурентоспроможності економічної системи вимагають ідеологічного (націоналістичного), соціалістичного, науково-технологічного (інноваційного) підходу до вирішення завдань запровадження Болонського процесу – демократизація суспільної думки до розуміння важливості суспільного контролю можна розглядати як головним кроком європейської інтеграції України.

Перспектива подальших наукових досліджень економічного відтворення системи вищої освіти України у контексті Болонського процесу полягає у оцінці отриманих теперішніх результатів реформування освіти. Першочергові рішення реалізації курсу на європейську інтеграції України носять пропозиційний характер і не враховують особливості історичної побудови вищої освіти нашої держави. Відповідно, можливість попереднього розгляду (обробка результатів адаптації освіти) поетапного реформування освітнього процесу, на нашу думку, є необхідним інструментом забезпечення фінансової міцності економічної системи України.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [за ред. В.Г. Кременя; авт. колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Качмарик Я.Д. Підходи до комплексної оцінки поточних знань студентів / Я.Д. Качмарик // Матеріали науково-методичної конференції “Ефективність і нові форми діагностики рівня підготовки фахівців у ВНЗ”. – Львів: ЛКА, 2004. – С. 84–88.

УДК 911.3(477)

С.В. МАТУСЯК
Хмельницький національний університет

ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначено перелік чинників соціального розвитку на сучасному етапі формування регіональної соціальної політики. Приведено недоліки існуючої системи соціального розвитку орієнтованої виключно на соціальне забезпечення незахищених верств населення. Запропоновано напрямки вдосконалення системи соціального розвитку.